

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

**Студентський науковий гурток «Клуб юних
теоретиків»**

**Студентський науковий гурток «Дискусійний
клуб «De jure!»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

16 листопада 2023 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVI
Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 16 листопада 2023 р.) / Укладачка:
Віра Качур. К., 2023. 234 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

Никитенко Михайло

магістр 2 року навчання юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України (м.Київ)

Застосування примусових заходів виховного характеру*

Структуру кримінально-правового регулювання, як відомо, складає не лише кримінальна відповідальність, а також і звільнення від кримінальної відповідальності та покарання. Окреме місце у цій палітрі займають примусові заходи виховного характеру. Ці заходи є не лише ефективними засобами кримінально-правового впливу, альтернативного покаранню неповнолітніх, але й є дієвими з точки зору соціальної реабілітації підлітків. Водночас у правовій регламентації та ефективності застосування примусових заходів виховного характеру існують проблеми [1, с. 4].

Забезпечення захисту прав і свобод дітей у всі часи було і залишається одним з пріоритетів державної політики, оскільки діти – це майбутнє нації. Особливої уваги потребує забезпечення прав дитини, яка потрапила в конфлікт із законом. А тому, законодавством визначається особливий порядок притягнення вказаної категорії осіб до кримінальної відповідальності, а також чітко визначаються види покарання, які можуть бути застосовані до осіб у віці до 18 років. Зокрема, ст.97 КК України передбачає можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності [2].

А тому важливим є дослідження актуальних аспектів застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх та осіб, які не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність.

Відповідно до ст.97 КК України неповнолітнього, який вперше вчинив кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені ч.2 ст.105 КК України. У разі ухилення неповнолітнього, що вчинив кримінальне павопорушення, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру, ці заходи скасовуються, а він притягується до кримінальної відповідальності.

Варто зазначити, що метою примусових заходів виховного характеру, застосовуваних до неповнолітніх, є: припинення злочинної діяльності підлітків і залучення їх до позитивної соціальної діяльності, у тому числі і шляхом усунення причин і умов, що формують протиправні дії; виправлення неповнолітнього за допомогою примусових заходів виховного характеру, а

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України Світлана Ковальова

також попередження вчинення нових кримінальних правопорушень з боку підлітка [3, с. 7].

Частиною 2 ст.105 КК України декларовано, що до неповнолітньої особи можуть бути застосовані такі примусові заходи виховного характеру: 1) застереження; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього; 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання; 4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків; 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років.

Аналізуючи примусові заходи виховного характеру, слід підкреслити, що застереження є одним із найм'якіших заходів виховного характеру, може полягати в роз'ясненні судом неповнолітньому наслідків його дій (шкоди, завданої охоронюваним законом правам особи (осіб), інтересам суспільства або держави), оголошення неповнолітньому осуду за ці дії, а також попередження про більш суворі правові наслідки, які можуть настати в разі продовження ним протиправної поведінки чи вчинення нового кримінального правопорушення.

Під обмеженням дозвілля і встановленням особливих вимог щодо поведінки неповнолітнього варто розуміти обмеження перебування поза домівкою в певний час доби; заборону відвідувати певні місця, змінювати без згоди органу, який здійснює за ним нагляд, місце проживання, навчання чи роботи, виїжджати в іншу місцевість; покладення обов'язку продовжити навчання, пройти курс лікування (за наявності хворобливого потягу до спиртного або в разі вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів) тощо.

Варто звернути увагу на те, що передача неповнолітнього під нагляд батьків або осіб, які їх замінюють, допускається лише за наявності даних про те, що вони здатні забезпечити позитивний виховний вплив на нього та постійний контроль за його поведінкою, мають авторитет в очах дитини.

Неприпустимо передавати неповнолітнього під нагляд батька чи матері, які позбавлені батьківських прав, а також батьків чи інших осіб, котрі через свою поведінку не здатні позитивно впливати на нього. Хоча в законі не передбачено обов'язкове отримання згоди батьків або осіб, які їх замінюють, на передачу їм неповнолітнього під нагляд, суд має отримати таку згоду.

Закон передбачає можливість передання неповнолітнього під нагляд педагогічного (за місцем навчання) чи трудового (за місцем роботи) колективу – за згодою цього колективу, а також під нагляд окремих громадян – на їхнє прохання. При цьому як педагогічний чи трудовий колектив, так і окремих громадян, мають бути спроможні здійснювати виховний вплив на неповнолітнього (постійно й належним чином контролювати його поведінку), до того ж зобов'язані це робити.

Покладення обов'язку відшкодувати заподіяні майнові збитки як примусовий захід виховного характеру можна застосовувати лише до

неповнолітнього, який досяг 15 років, має майно чи кошти, що є його власністю, або самостійно одержує заробіток (заробітну плату, стипендію тощо). В ухвалі суд повинен зазначити розмір збитків, що підлягають відшкодуванню, та строки виконання цього рішення.

Важливо зазначити, що до спеціальних навчально-виховних установ відповідно до п. 5 ч. 2 ст.105 КК України направляються неповнолітні, котрі вийшли з-під контролю батьків чи осіб, які їх заміняють, не піддаються виховному впливу та не можуть бути виправлені шляхом застосування інших примусових заходів виховного характеру .

Проведене дослідження дає можливість, як на наш погляд, зазначити, що необхідно закріпити окремо види примусових заходів виховного характеру, які можуть бути застосовані до неповнолітнього у разі його звільнення від кримінальної відповідальності, та види примусових заходів виховного характеру, які можуть бути застосовані у разі його звільнення від покарання, а також види заходів виховного впливу до неповнолітнього, який до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинив суспільно-небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого особливою частиною КК; одним із напрямів майбутнього удосконалення законодавчої регламентації примусових заходів виховного характеру може стати розробка системи видів заходів виховного впливу щодо осіб, які звільняються від кримінальної відповідальності та покарання.

Література

1. Герасимчук Л.В. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру : автореф. дис.... канд. юрид. наук : К, 2014. С.22.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341–III [Електронний ресурс]. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Ямкова О.О. Примусові заходи виховного характеру: правова природа і види : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : Одеса, 2004. С.20.